ד א ב ג טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף יג :

רבינו חננאל

אין מביאין דלתות אלא שוורים ותניא כוותיה דרבא . ואקשינן והרי מטה דיש בה כמה אגרופין ולא חשיב ליה ר' יהודה אהל ומכשיר לישן תחתיה בסוכה ודחינן שאני מטה דלגבה עשויה . כלומר הנסרין הנתונות עליה לישן עליהן על גביהן נתונות ולא תחתיהן . ואקשינן אי הכי שורין נמי לגבן עשוין ושנינן שאני שוורים פעמים שהרועים נכנסים תחתיהם בצל מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים שנמצאו להם כמו אהל אי הכי מטה נמי מגינה על מנעלים וסנדלים ונדחת זו . ומשני רבא אלא שאני שוורים הואיל ומגינים על בני מעים כסוכה . שנאמר עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני . איבעית אימא דרבי יהודה לטעמי' דאמר [סוכ'] דיר' קבע בעינן והויא לה סוכ' [קבע] ומטה דירת עראי ולא אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע . והא ר' שמעון נמי דבעי סוכה דירת קבע וקתני מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל כו' ופליג על ר' יהודה. ואסיקנא בהא פליגי ר' שמעון [סבר] אתו אהלי עראי ומבטלי אהלי קבע ורבי יהודה סבר לא . ר' יהודה ור' שמעון מפורשין בפרק הראשון. אמר אביי . רבי ור' יאשיה ור' יהודה וב"ש ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן . מצאנו כי עלי האילן נקראו שיחים דכתיב תחת אחד השיחים . וכתיב וכל שיח השדה וכתיב בין שיחים ינהקו כמו שנקראו דברי תורה שיחה כדכתיב והקיצות היא תשיחך : (פיס') [מתני'] הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה . אמר אביי לא שנו אלא מעמיד שנמצא מחזיק*) הסכך אלא דר' יהודה בדבר שאין לו קבע. וי"א בדבר המקבל טומאה . אבל סיכך ע"ג המט' וכותלי המטה הן הדפנות דברי הכל כשרה :

*) אולי דהלשון מסורס כאן וכן צ"ל אמר אביי לא שנו דברי ר"י אלא מעמיד שנמצא מחזיק הסכך בדבר שאין לו קבע וכו' .

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא ר' שמעון וכו' קבע בעינן דבעי ד': (ב) תוס' ד"ה שאין לה קבע שמטלטלת וכו' דירת קבע בעינן כך פירש :

ובעצמות וגידים תסוככני · אף על גב דהאי קרא באדם כתיב כל שכן בהמה שכריסה למטה כעין אהל :

למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה · ואע"ג דהאי מצות עשה שהזמן גרמא איצטריך לאשמועינן דלא תימא דחייבין משום דכתיב תשבו כעין תדורו כדלקמן בשילהי פירקין (דף כח:) :

שאין לה קבע · (ב) שמטלטלת על ידי המטה ורבי יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע כך פירש בקונטרס לפי סברא זו מצינו למימר דפליגי נמי בסוכה שבראש העגלה וגרים שפיר לעיל בפרק קמא (דף ז:) ולקמן בפירקין (דף כג.) בראש העגלה גבי פלוגתא דרבן גמליאל ור' עקיבא בראש הספינה דבראש העגלה נמי פליגי והא דמודה רבן גמליאל בראש הספינה דכשרה היכא דיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה דיבשה כדאמרי' לקמן (שם) אע"ג דמטלטלת ע"י הספינה שאני ספינה דאורחא בהכי וחשיבא קבע אע"ג דמטלטלת ואפילו למאן דמפרש הכא טעמא דמתניתין משום דבר המקבל טומאה מכל מקום מודה הוא דפליגי נמי בטעמא דדירת קבע תדע מדלא קאמר איכא בינייהו כגון שסמכ' בשידה תיבה ומגדל המחזיקים ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש דלמאן דאמר לפי שאין לה קבע הכא נמי אין לה קבע דמטלטלת ולמאן דאמר לפי שמעמידה בדבר המקבל טומאה הני כיון דבאין במדה טהורים כדתנן פרק ט"ו דכלים (מ"א) ומיהו קשה דלקמן (דף כג.) דפסיל ר' יהודה סוכה על גבי בהמה מאי טעמא משום דכתיב חג הסכות תעשה לך שבעת ימים סוכה הראויה לשבעה וזו אינה ראויה לפי שאין עולין לה בי"ט והשתא תיפוק ליה משום דמטלטלת ע"י בהמה ואינה קבע מידי דהוה אסומך בכרעי המטה ובירושלמי משמע דטעמא לפי שאין לה קבע שאין לה י' טפחים מן המטה עד לגג דהך פלוגתא דר' זירא ור' אבא דהכא מתני לה בירושלמי בר' אמי ור' אבא וזה לשונו אמר רבי אמי על שם שאין מכרעי המטה לסכך עשרה טפחים אמר ר' אבא משום שאין מעמידין בדבר טמא הא תני מעשה בירושלים שהיו משלשלין מטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן אין תימא משום שאין מעמידין על דבר טמא הא לית ליה טעמא אלא משום שאין מכרעי המטה לסכך י' טפחים עד כאן ירושלמי ואותן של אנשי ירושלים היה עשרה מכרעי המטה לסכך והא דקתני מתניתין רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד מעצמה אסורה דמשמע הא יכולה לעמוד כמו שסמכה על יתידות כשרה אע"פ שאין מכרעי המטה לסכך עשרה לא חשיב עראי כיון דאי שקיל לה למטה איכא אויר עשרה והסוכה מתקיימת כדאמר אביי במשמעתין למאן דאמר אין לה קבע הרי יש לה קבע כלומר אי שקיל לה למטה דמטה לחודה קיימא ואין הסוכה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט אוירה מידי דהוה אכרים וכסתות דפרק קמא (דף ג:) לא הוי מיעוט לא לענין עשרה ולא לענין עשרים :

תורה אור

בקבר התהום תניא כוותיה דרבא ר' יהודה אומר לא היו מביאין דלתות כל עיקר מפני שדעתו של תינוק גסה עליו שמא יוציא ראשו או אחד מאבריו ויטמא בקבר התהום אלא מביאין שוורים המצרים שכריסותיהן רחבות והתינוקות יושבין על גביהן וכוסות של אבן בידיהן הגיעו לשילוח ירדו ומלאום ועלו וישבו להן על גביהן: והא מטה דיש בה כמה אגרופים ותנן ר' יהודה אומר נוהגים היינו שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים שאני מטה הואיל ולגבה עשויה, שוורים נמי לגבן עשוים? ב' אחא רבין א"ר אלעזר שאני שוורים הואיל ומגינים על הרועים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים אי הכי מטה נמי הואיל ומגינה על מנעלים וסנדלים שתחתיה? אלא אמר רבא שאני שוורים הואיל ועשוים להגן על בני מעים שלהן שנאמר °עור ובשר תלבישני איוב י ובעצמות וגידים תסוככני ואי בעית אימא *ר' יהודה לטעמיה דאמר *סוכה דירת קבע בעינן והוה ליה מטה דירת עראי וסוכה אהל קבע *ולא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע, והא *ר"ש דאמר נמי סוכה דירת קבע בעינן (הא) ואתי אהל עראי ומבטל אהל קבע? (אין) בהא פליגי מר סבר אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע ומר סבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע: א"ר שמעון מעשה בטבי עבדו: תניא א"ר שמעון משיחתו של רבן גמליאל למדנו שני דברים למדנו שעבדים פטורים מן הסוכה ולמדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו ולימא "מדבריו של רבן גמליאל? מילתא אגב אורחיה קמ"ל כי הא *דאמר רב אחא בר אדא ואמרי לה אמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב מנין שאפי' שיחת *תלמידי חכמים צריכה *לימוד שנאמר °ועלהו לא יבול: תהלים א

מתני' *הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה ר' יהודה אומר באם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה: **גמ'** מ"ט דר' יהודה? פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל חד אמר מפני שאין לה קבע וחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה, מאי בינייהו? כגון שנעץ שפודין של ברזל וסיכך עליהם: למאן דאמר לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע ומאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי מעמידה בדבר המקבל טומאה. אמר אביי גלא שנו אלא סמך אבל סיכך על גב המטה כשרה מאי טעמא? למאן דאמר לפי שאין לה קבע הרי יש לה קבע למאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה:

מתני'

בקבר התהום · כלומר בספק קבר: דיש כמה אגרופים · מן האבנים לקרקע: נוהגין היינו · אלמא אהל עראי לאו אהל הוא: הואיל ולגבה עשויה · לישן על גבה ולא תחתיה לפיכך אין לה שם אהל: על הרועים · שמכניסין ראשיהן תחת כריסם: להכי נקט גבי מטה מנעלים וסנדלים דאמרי' בבבא בתרא (דף נח.) איזהו מטה של תלמידי חכמים כל שאין תחתיה אלא מנעלים של בעל הבית בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים שנותנים שם כשהוא בא לשכב ולישן חולץ מנעליו ונותן תחת מטתו אבל לתת תחתיה דברים אחרים גנאי הוא לו שמרגיל בני הבית לשם*: על בני מעיין · גב שדרה שלהן מגין עליהן: תסוככני · אלמא סכך קרי ליה: ואיבעית אימא · לר' יהודה מטה אהל היא אלא היינו טעמא דשרי משום דסוכה אהל קבוע הוא: ולא אתי עראי ומבטל קבע · להסיר שם הסוכה מכאן: והא ר' שמעון דאמר נמי סוכה קבע (א) דבעי ארבע' דפנות ואמרי' בפרק קמא (דף ז:) ר' יהודה ור' שמעון ורבן גמליאל ור' אליעזר ואחרים כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן וקאמר במתניתין לפי דרכינו למדנו שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו: משיחתו · לשון שיחת חולין ושמחה: מילתא · חדתא אגב אורחיה דאזיל לאשמועינן שני דברים שלמדנו הולך בלשונו בדבר שתוכל להבין בו דבר חידוש דאי אמרת "מדבריו" לא שמעינן מינה שתהא שיחת חולין צריכה ליתן לב ללומדה אבל השתא אשמעינן דצריך להטות אוזן אף לשיחתן שאף היא סופה להבין בה דבר תורה, "מדבריו" משמע דברי תורה שהוא מתכוין ללמדן לתלמידים: צריכה לימוד · צריך לשומעם שיתנו להן לב: ועלהו · דבר קל שבו: **מתני'** בכרעי המט' · מטה שלמה: ר' יהודה אומר כו' · טעמא מפרש בגמרא: **גמ'** שאין לה קבע · שמטלטלת על ידי מטה ור' יהודה לטעמי' דאמר סוכה דירת קבע בעינן: שמעמידה כו' · ואע"פ שלא למדנו פסול אלא לסכך, הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין, הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה: אבל סיכך על המטה · ולא סמך הסכך בכרעים אלא על גבי יתידות אבל כל דופני הסוכה אינן אלא מטות משלשה לדדין, לא פסיל ר' יהודה דהא לא גמרי' פסול מיניה לסוכה אלא לסיכוך, וזה לא הוא ולא מעמידו בפסול', ולענין קבע נמי יש קבע לסיכוך :

מתני'

[ורשב"ם פי' פ"א ע"ש]

[לעיל ז:]

[לעיל יא.]

[לעיל ז:]

פ"א יט: ע"ש

[ס"א חולין קד]

[בע"ז יט: תלמוד ופי' בפרש"י דהתם ודהכא]

מבנה

I II

מסדרים אלו מסמנים ב' גיזות להגדרת מטה לשיטת ר' יהודה

I = אין לה שם אהל

II = אהל עראי

הסומך הסכך על גבי כרעי המטה

ת"ק - כשר

לר' יהודה פסולה

בגמ' יובא ב' הסברים לשיטת ר' יהודה, ובהמשך גם הצא [illegible]